

Wprowadzenie

Procesy rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego są efektem racjonalnego działania poszczególnych podmiotów gospodarczych i instytucji, które funkcjonują w określonym otoczeniu prawnym i finansowym, oraz wykształcania przedsiębiorczych postaw społeczeństwa. Te postawy są związane z zasobami intelektualnymi społeczeństwa, na które składają się kompetencje umożliwiające rozumienie współczesnych tendencji rozwoju cywilizacyjnego, zwłaszcza mechanizmu kształtowania gospodarki opartej na wiedzy. Poznanie tych tendencji jest podstawowym warunkiem wytyczania strategicznych kierunków rozwoju poszczególnych kontynentów, krajów, a także układów regionalnych i lokalnych. Podstawową rolę w tym procesie odgrywa człowiek, odpowiednio przygotowany w zakresie ugruntowania odpowiednich cech osobowościowych, wykształcania i opanowania umiejętności zawodowych dostosowanych do nowych wymogów, a także umiejętności sprawnej organizacji pracy. W podnoszeniu efektywności działania człowieka ważną rolę odgrywa również otoczenie instytucjonalne i prawne, które pełni funkcję czynnika pobudzającego kształtowanie postaw przedsiębiorczych i rozwój działalności gospodarczej lub stwarzającego określone bariery w tym zakresie.

Szczególnie ważną cechą człowieka, umożliwiającą przyspieszenie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego zarówno w skali krajowej, jak i lokalnej, jest odpowiednio wykształcona postawa przedsiębiorcza, podbudowana wiedzą i doświadczeniem zawodowym. Proces kształtowania tej postawy powinien być wdrażany nie tylko na różnych szczeblach procesu edukacyjnego, ale także poprzez środki masowego przekazu. Działania te mają szczególnie duże znaczenie u progu wkraczania w nową fazę rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w której podstawową funkcję bazy ekonomicznej przejmuje gospodarka oparta na wiedzy.

Wylania się stąd bardzo ważne pytanie: w jaką wiedzę należy wyposażyć młodych ludzi, a także jak podnieść efektywność kształcenia, aby poprzez umiejętności z zakresu przedsiębiorczości przygotować ich do rozwijania gospodarki wykorzystującej współczesne osiągnięcia nauki i techniki oraz nowe formy zarządzania w zmieniających się uwarunkowaniach świata, Europy, kraju, regionu czy układu lokalnego?

Do tych założeń nawiązuje kolejny tom serii: „Przedsiębiorczość – Edukacja”, poświęcony roli przedsiębiorczości w gospodarce opartej na wiedzy. Jego treść nawiązuje do problematyki poprzednich tomów, poświęconych: rozwijaniu przedsiębiorczości na tle współczesnych wyzwań cywilizacyjnych, roli przedsiębiorczości w podnoszeniu konkurencyjności społeczeństwa i gospodarki oraz roli przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej.

Prezentowane w tym tomie prace dotyczą wybranych zagadnień dotyczących: wspierania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, roli funduszy strukturalnych i rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw, roli przedsiębiorczości w rozwoju układów przestrzennych, znaczenia etyki w przedsiębiorczości oraz edukacji w zakresie przedsiębiorczości.

Wstępnie zakładamy, że przedsiębiorczość należy traktować jako ważny element kształtowania gospodarki opartej na wiedzy. W pierwszej części tomu zwrócono uwagę na rolę podmiotów wspierających rozwój tego typu gospodarki. Syntetycznie omawia tę problematykę artykuł wprowadzający, w którym położono nacisk na zaprezentowanie modelu określającego relacje między różnymi cechami społecznymi i ekonomicznymi, które wpływają na rozwój gospodarki opartej na wiedzy oraz przedsiębiorczości (Z. Ziolo). Wśród czynników wspierających rozwój gospodarki opartej na wiedzy została podkreślona rola potencjału rozwojowego

szkół wyższych, zaprezentowana na przykładzie województwa małopolskiego (A. Harańczyk), oraz znaczenie uczelni w procesach transformacji czynnika ludzkiego (M. Borowiec). Podkreślono także rolę potencjału kadrowego związanego z działalnością badawczo-rozwojową, który bezpośrednio zajmuje się opracowywaniem i wdrażaniem nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych (W. Kilar), oraz znaczenie centrów transferu technologii (U. Grzyb) i parków technologicznych (A. Surdej, K. Wach).

Ważnym czynnikiem rozwoju gospodarki opartej na wiedzy jest wspieranie finansowe rozwoju innowacyjności w poszczególnych przedsiębiorstwach. Szczególna rola w tym zakresie przypada małym i średnim przedsiębiorstwom, które coraz bardziej zwiększają swoje znaczenie w gospodarce narodowej (J. Pach). Innowacyjność tej kategorii przedsiębiorstw jest wspierana przez różne programy realizowane w krajach Unii Europejskiej w nawiązaniu do założeń Strategii Lizbońskiej, w tym także w naszym kraju (P. Mielcarek), z wykorzystaniem środków finansowych w ramach funduszy strukturalnych (R. Lisowski). Dobrą ilustracją wyników realizacji tych programów jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej przez agencje rozwoju gospodarczego (J. Sosin). Należy również podkreślić, że innowacyjność produktów jest ważnym elementem umożliwiającym krajowym producentom wkraczanie na rynki zagraniczne (M. Wilczyńska). Ilustracją efektów działań na rzecz podniesienia innowacyjności polskich przedsiębiorstw są analizy wzrostu innowacyjności firm branży cukierniczej (D. Janczewska) i w warsztatach rzemieślniczych (M. Włodarczyk, J. Janczewski).

Rozwój przedsiębiorczości i gospodarki opartej na wiedzy istotnie wpływa na rozwój różnej skali układów przestrzennych, co zaprezentowano na przykładzie obszaru metropolitalnego Poznania (A. Świdurska), miast Gdańsk i Gdyni (B. Pytko) oraz wybranych obszarów we Francji (S. Dorocki), na Ukrainie (I. Żurba) i w Austrii (W. Osuch).

W ograniczaniu negatywnych skutków rozwoju przedsiębiorczości, związanych z dążeniem przez przedsiębiorców i menedżerów różnego szczebla do podnoszenia zysków firmy za wszelką cenę z pominięciem zasad moralnych, ważną rolę odgrywają edukacja i promowanie postaw etycznych w biznesie. Ogólne przesłanki w tym zakresie wyraża hasło: gospodarka-wspólnota-solidarność (A. Surdej), którego realizacja powinna ograniczać negatywną stratyfikację społeczną w nowej fazie gospodarowania (T. T. Brzozowski). Należy podkreślić, że etyka zarządzania odgrywa bardzo istotną rolę w przeobrażeniach cywilizacyjnych współczesnego świata, np. ograniczając zjawiska wykluczenia społecznego (A. Oleksiejczuk, E. Oleksiejczuk). Szczególną rolę w tym zakresie odgrywa świadomość ludzi biznesu w zakresie wdrażania zasad odpowiedzialności społecznej (K. Bem), w tym kadry zarządzającej (K. Maślanka), co przyczynia się do etycznego zarządzania pracownikami (A. Stanek). Duże znaczenie w rozwoju przedsiębiorczości ma ograniczanie zjawisk patologicznych, takich jak: nieuczciwe zachowania przedsiębiorstwa (B. Rogo-da), kreatywna księgowość (M. Tokarski) czy zbyt niski poziom etyczny instytucji kontrolujących (G. Voss). Te negatywne zjawiska można ograniczyć poprzez kształcenie w zakresie etyki biznesu (K. Nowak), a także w relacjach współżycia społecznego (Z. J. Ożdżyński).

Tom kończą rozważania dotyczące edukacji w zakresie przedsiębiorczości, która musi ulegać systematycznemu doskonaleniu pod względem treści i form kształcenia, czego wyrazem jest zaprezentowany projekt podstawy programowej kształcenia ogólnego w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum w ramach przedmiotu „podstawy przedsiębiorczości” (T. Rachwał, J. Kudelko, M. Tracz, K. Wach, W. Kilar), a także konieczność wypracowywania nowych metod i środków dydaktycznych stosowanych przez nauczycieli przedsiębiorczości (M. Tracz, T. Rachwał). Ważnym zagadnieniem jest także problematyka przekazywania odpowiednich treści i kształtowanie umiejętności w nauczaniu

przedsiębiorczości (K. Sowisłok), ocena postaw młodzieży, m.in. wobec rynku pracy (J. Mrozek, I. Szczepaniak-Wiecha) i problematyka prowadzenia działalności gospodarczej przez młodzież (M. Kosała, M. Rzepecka).

Wszystkim naszym Czytelnikom będziemy wdzięczni za uwagi, sugestie i propozycje, które posłużą dalszemu doskonaleniu merytorycznemu i metodycznemu serii: „Przedsiębiorczość – Edukacja”.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał